

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

Ότε έστι περί του εν θεοτέρω άνθρωπε
βουλόμετο ή περί παιδείας και αρετών και
των αρετών ορίων. (Πλάτ. Θεάγος).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1884

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΤΣΙΟΣ

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ἄν λοιπὸν ἔργον τῆς ὀρθογραφίας τῶν λέξεων παρ' ἡμῖν εἶναι, νὰ παριστᾷ ὅσον οἶόν τε ἀκριβῶς τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ μεταβολὴν καὶ γένεσιν τῶν νῦν ἐν ἤματι τύπων καὶ λέξεων, ἵνα καὶ ἐξωτερικῶς τρόπον τινὰ ἐμφαίνηται ἡ πρώτη δύναμις καὶ ἀρχὴ αὐτῶν, ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ γράφωμεν τοῦ λοιποῦ μαζὶ διὰ τοῦ ἰῶτα καὶ οὐδὲν πλέον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰουλίου 1883.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

Περὶ τοῦ Κρητικοῦ ζιμιό.

Ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ πολλάκις ἐν Ἑρωτοκρίτῳ, ἀκούεται δὲ καὶ ἐν τῷ συνήθει λόγῳ παρ' ἡμῖν συχνότατα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ λοιπόν. Παρετυμολογοῦντες ἐκ τοῦ ζημία γράφουσιν αὐτὴν διὰ τοῦ η, ἀλλ' ὀφθαλμοφανῶς τὸ ζημία πάντῃ διάφορον τούτου. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι διὰ τοῦ ἰῶτα καὶ ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ εἰς μίον. Ὅπως δηλ. ἀπὸ τοῦ θηλ. γρᾱιᾶ ἐπλάσθη ἄρσεν. ὁ γρᾱιός, πρβλ. Πολυσπῶρια Κρίσπη σελ. 97-8 ἐκ Ληξουρίου· ἐκ τοῦ (ἐ)-λεοῦσα (δηλ. Θεοτόκος) ὁ (ε) Λεούσης, ὁ ὡς ἐπίθετον διαφόρων ἀτόμων ἀναγινώσκειται ἐνιαχοῦ ἐπὶ ἐπιγραφῶν καταστημάτων ἐν Ἀθήναις (1)· ἐκ τοῦ ψεύτρα ἐλέχθη ὁ ψεύτρας, ὅπερ ἐν Ἀθήναις πολλάκις ἠκούσαμεν (πρβλ. καὶ τὸ ἀρχαῖον ὁ Μέλισσος ἐκ τοῦ ἡ μέλισσα, ὁ πέπειρος ἐκ τοῦ ἡ πέπειρα ἀντὶ ὁ πέπων κττ.)

Παρνασίδος καὶ ἀλλαχοῦ ἐσχημάτισαν ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος φεύγω καὶ ἀορ. ἔφυγα κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τύπον φύγω, ὅς δὲν δύναται βεβαίως νὰ γραφθῇ φούγω οὔτε φηύγω.

(1) Περὶ τοῦ Θεοτόκης διδάσκει ὁ φίλτατός μοι κ. Γ. Τσερέπης ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ βιβλίῳ «Ἐὰ σύνθετα τῆς Ἑλλ. γλώσσης» σ. 63 ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ Θεοτόκος.

ὅπως πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ παχειᾶ, βαρειᾶ, πραεῖα
 κ.τ.τ. ἐλέχθη παχειῶς - ὀ, βαρειῶ, πραεῖος - ὀ κ.τ.τ.
 οὕτως ἐκ τοῦ ἡμῖα ἐπλάσθη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ οὐδέτ.
 τὸ μίον. Τοῦτο εἶναι συχνὸν ἐν τῇ γραμματείᾳ τῶν χρόνων ἐ-
 κείνων. Κατ' ἀρχὰς ἐδήλου τὸ διὰ μιᾶς, ταχέως, μετὰ
 ταῦτα δὲ ἐπομένως, ἀκολούθως, λοιπόν. Θανατ.
 Ρόδου 464 «εἶπα καὶ ἀπεκρίθηκα τὸν λογισμὸν μου εἰς μίον.»
 508-9 «ἄλλος ἄλλον ἠρώτησεν..... τὸ πότε χρῆ ἢ ἔμμιξις καὶ
 ἀπεκρίθη εἰς μίον.» Ὁ Μαυροφρ. ἐν Δοκ. 549 ἀναφέρων τὸ χωρίον
 τοῦτο ἐρμηνεύει διὰ τοῦ «διὰ μιᾶς» ἀλλὰ δὲν εἶναι ὅλως δῆλον,
 ἂν ἡ σημασία αὕτη ἀρμόζῃ τοῖς περατεθεῖσιν. Σχρῆστερον κατα-
 φαίνεται ἐν Ἱστορ. Σωσάννης παρὰ Legr. 271 στ. 74 «'ς τὴν
 κρίσιν ὅπου κἀνάσιν δὲν ἦτο λεημοσύνη, μὰ ὅ,τι θέλασιν εἰπεῖ
 εἰς μῖον αὐτὸ ἐγίνη.» Καὶ 199 «εἰς μῖον ὤρισε ταῖς
 σκλάβαις τῆς νᾶ κλείσουσιν τὴν πόρτα.» καὶ 111 «εἰς μῖον
 αὐτήν γλήγορα τὰ ροῦχά τῆς ἀρπάζει.» 143 «εἰς μῖον
 Σωσάννα ἄρχισε ταῖς σκλάβαις γιὰ νὰ κράζῃ.» Ἀπολλ. Tur.
 εἰς μῖον ἐμαζωχτήκασιν ἀπ' ἔσω ἀπὸ τὴν χώραν» καὶ «εἰς
 μῖον τὸν ἀνεκάτωσε νὰ κάμῃ τὴν δουλειά τῆς.» Στεφάνου Σα-
 χλήκη ἐρμην. στ. 604 «κ' εἰς μῖον νὰ δῆς τὰ σπίτιμα μας τὰ
 ὑπέρπυρα νὰ βρέχουν (=διὰ μιᾶς). 612 «μηδὲν μου παρακούσετε
 κ' εἰς μῖον ἀπολεσθῆτε = ἔπειτα, τούτου ἕνεκα, ἀκολούθως
 τῇ ἀπειθείᾳ. Ἐν τῷ Περὶ γέροντος νὰ μὴν πάρῃ κορίτσι στ. 69
 «κ' ὡσᾶν ἰδῆ τὸν ἄνδρα τῆς..... πλήσκει κ' εἰς μῖον
 ταχύ μετανογᾶ.» Legr. Bibl. 309 στ. 738 «εἰς τὰ λουλού-
 δια ἔθηκεν εἰς μῖον τὴν κεφαλὴν του.» Ἐν δὲ τῷ Ἑρωτοκρ.
 ἐπὶ τῶν αὐτῶν σημασιῶν, διὰ μιᾶς ταχέως, ἀκο-
 λούθως, λοιπόν ἀναγινώσκειται τὸ ζιμιό· παραδείγματος
 χάριν 29 «ὅποιος στραφῆ νὰ τόνε ἰδῆ, ἐκεῖνο μόνο σώνει, ζιμιό
 τὸ πιάνει τὸ σφυρί, ζιμιό κτυπᾷ 'ς τὰμόνι.» = διὰ μιᾶς,
 αἰφνης, τάχιστα· 320 «τὸ μάθω πῶς ἀπέθανε, ζιμιό
 τὴν ὥρα κείνη πιάνω μαχαίρι νὰ σφαῶ» = εὐθύς, τὴν
 αὐτὴν ὥραν 151 «τᾶλογον ἐγονάτισεν, μὰ χάμι δὲν ἐσφάσῃ,

καὶ τὸ (1) ζιμιὸν ἐπήδηξεν ὀλόρθο σᾶν τὸ λάφι» = διὰ μιᾶς. Ἐν δὲ 16 «ἢ βάλε τα καὶ βρέξε τα εἰς τὸ νερὸ τῆς γνώσις, ζιμιὸ νὰ μὴν πετᾶς ψηλά, ζιμιὸ νὰ χαμηλώσης = τοῦ λοιποῦ, ἔπειτα, ἐν τῷ ἕξῃς χρόνῳ» καὶ 286 «ἐβγάνουσιν τοὺς τάρματα καὶ τὸ ζιμιὸν ἐφάνη» καὶ αὐτόθι «καὶ μπλάβον ἂν εἶναι λυώνεται ζιμιὸ καὶ κιτρινίζει. καὶ 283 τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ κορμὶ ζιμιὸ τοῦ ξαρματώνει.» ἐν τούτοις πᾶσι τὸ ζιμιὸ = ἔπειτα, τοῦ λοιποῦ, ὅθεν ἡ σημασία τοῦ λοιπὸν (πρὸλ. αὐτὸ τοῦτο τὸ λοιπὸν). τὸς ἐγένετο ζ πρὸ τοῦ ἠχηροῦ μῦ, πρὸλ. σμίγω = ζμίγω, Ζμύρνα κ.τ.τ. ἃ καὶ ἐν τοῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνοις ἦσαν ἐν χρήσει. Ἐγένετο λοιπὸν ζμιὸ, (τύπου σμίο ποιεῖται μνειάν Δουκ.) ὅθεν ἀναπτυχθέντος ἐνὸς ι πρὸ τοῦ μῦ μετὰ τὸ ζ, ζιμιὸ. Ὅτι τὸ τῆς ἐπομένης συλλαβῆς ι συνετέλεσεν εἰς τὸν χρωματισμὸν τοῦ ἀναπτυχθέντος φωνήεντος, δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀπίθανον. Ἐν Εὐβοίᾳ λέγεται ὁμοίως σχεδόν, «σέ μιᾶ = διὰ μιᾶς. Ὅτι δ' ἐν τῷ σκοπέλω τοῦ ζιμιὸ θὰ ἐναυάγουν πᾶσαι αἱ τῆ βοηθεία τῶν ρίζων ἐτυμολογικαὶ ἀπόπειραι, δῆλον.

Περὶ παρετυμολογιῶν καὶ τῶν δι' αὐτὰς μεταβολῶν.

Ἐδιδάχθη ἤδη διὰ πολλῶν ἐν ἄλλῃ διατριβῇ (Περὶ φθογγολογ. νόμων σελ. 21 κ. ἐξ.) ὅτι εἰς ἐξακρίβωσιν τῶν φθογγολογικῶν νόμων ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ἐξετάζωνται καὶ ἐξαιρῶνται τὰ μεταβεβλημένα κατὰ παρετυμολογίαν, καὶ ὅτι ταῦτα μόνον φαινομενικῶς οὐχὶ δὲ κατ' ἀλήθειαν παραβαίνουσι τοὺς φθογγολογικοὺς ἢ τοὺς περὶ τὴν κλίσιν νόμους. Οὐδὲν δὲ βλάπτει, ἂν ἐν τῷ παρόντι διὰ τινῶν παραδειγμάτων καταστήσωμεν φανερόν τὸ φαινόμενον τῆς παρετυμολογίας καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Πλάτωνος. Δι' αὐτῆς ξέναι λέξεις λαμβάνουσιν εἴτε ἐν συνόλῳ εἴτε ἐν μέρει ὄψιν Ἑλληνικὴν, δι' αὐ-

(1) Οὐδεὶς θὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ ἄρθρον πρὸ τοῦ ζιμιὸ, διότι παρελήφθη ἐκ τοῦ συνωνύμου τὸ λοιπὸν. Ἐν Ἀθήναις λέγεται ἐν ἄρθρῳ τὰ χθές ἀπὸ τὰ χθές, (ἀπὸ) τὰ σήμερα ἀπὸ τὰ πέρ(υ)σι (ἀπὸ) τὰ τώρα (ἀπὸ) τὰ τότες κ.τ.τ. ἃ παρ' ἡμῖν αἰεὶ ἀναρθρα.